

बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको कृषि तथा पशुपन्छी नीति, २०८०

दुरदृष्टि, ध्येय तथा उद्देश्य

दूरदृष्टि (Vision)

दीगो कृषि तथा पशुपन्छीपालन व्यवसाय सञ्चालन, जैविक विविधताको संरक्षण एवं कृषि पर्यटनको प्रवर्धनका माध्यमबाट स्वच्छ हराभरा सुन्दर नगरपालिका।

ध्येय (Mission)

व्यवसायिक, प्रतिष्पर्धात्मक र आधुनिक कृषि तथा पशुपन्छीपालन प्रविधिको माध्यमबाट गुणस्तरीय खाद्य वस्तुहरूको उत्पादन, संकलन, प्रशोधन, विविधिकरण र वितरण प्रणालीको समुचित व्यवस्थापन।

उद्देश्य (Objectives)

१. कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याउने।
२. आधुनिकीकरण, विविधिकरण र ब्यबसायीकरण मार्फत संभावना र अवसरहरूका आधारमा कृषि क्षेत्रको दीगो विकास गर्ने।
३. कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसाय सम्बन्धित उद्यमशीलताको विकास गरी रोजगारी, आयआर्जन तथा जीविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउने।
४. स्थानीय श्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गरी कृषि तथा पशुपन्छीजन्य वस्तुहरूको उत्पादनलाई प्रभावकारी तुल्याउने।
५. कृषि तथा पशुपन्छी विकासका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा मानव संसाधनको विकास, व्यवस्थान र परिचालन गर्ने।
६. कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उद्योग तथा व्यवसायहरूको स्थापना र प्रवर्धन गर्ने।
७. कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनको सहज विक्रिवितरणका लागि कृषि तथा पशुपन्छी हाट बजार सञ्चालन गर्ने।
८. सांस्कृतिक तथा जैविक विविधताको पहिचान, वातावरणको संरक्षण र सम्बर्धन गर्दै कृषि पर्यटनको प्रवर्धन गर्ने।
९. कृषि सूचना तथा सञ्चारका क्षेत्रमा डिजिटलाईजेशन मार्फत सेवा प्रदायक र सेवाग्राही बीचको आपसी पहुँच वढाउने।
१०. कृषि तथा पशुपन्छी विकास क्षेत्र सम्बन्धित विविध उद्देश्यहरू

नीति तथा रणनीतिहरू

कृषि तथा पशुपन्छी विकास क्षेत्रको दूरदृष्टि, ध्येय तथा उद्देश्यहरू हासिल गर्न बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाले देहाय वमोजिमका नीति तथा रणनीतिहरू अवलम्बन गर्नेछ :

उद्देश्य १ कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि ल्याउने ।

क.कृषि विकास क्षेत्र

नीति १.१ माटोको उर्बराशक्ति वृद्धि गर्न मलको उचित प्रयोग गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- मलको उचित व्यवस्थापनका लागि माग आपूर्तिको एकिन तथा आङ्कलन गर्ने ।
- प्राङ्गारिक मल उत्पादन एबम् प्रयोगमा वृद्धि गर्दै रसायनिक मल प्रयोगमा न्यूनिकरण गर्ने ।
- घुम्ती माटो शिबिर सन्चालन गर्ने र माटो कार्डको व्यवस्थापन गर्ने ।
- माटोको गुणस्तर अनुसार उत्पादनको प्रकार तय गर्ने ।
- डिजिटल स्वायल म्यापिंगको व्यवस्थापन गर्ने ।

नीति १.२ गुणस्तरीय बीउ विजनको उपलब्धतामा जोड दिइनेछ।

रणनीतिहरू

- विद्यमान श्रोत/केन्द्रहरूले उपलब्ध गराइरहेको बीउ विजनको गुणस्तर मूल्याङ्कन गर्ने।
- बीउ विजन उत्पादन गर्ने श्रोत/केन्द्रहरूको वर्गीकरण गर्ने।
- हाईब्रीड जातका खाद्यान्न, तरकारी बालीको उत्पादन क्षेत्र तोकी उत्पादन बृद्धि गर्ने ।
- तन्तु प्रजनन प्रविधिबाट उत्पादित वीउ वेर्नाहरूको प्रवर्द्धन गर्ने ।
- उत्पादकत्व वृद्धिका आधारमा उन्नत बीउ वीजनको व्यवस्थापन गर्ने।

नीति १.३ कृषिमा उन्नत तथा नविनतम प्रविधिको प्रवर्द्धन गरिनेछ।

रणनीतिहरू

- कृषकहरूलाई नविनतम प्रविधि प्रयोग गर्नका लागि प्रोत्साहित गर्ने।
- उन्नत प्रविधि सम्बन्धी आवश्यक सामग्रीहरूको व्यवस्थापन गर्ने।
- थोपा सिञ्चाई, हाईड्रोपोनिक्स तथा एरोपोनिक्स जस्ता नविनतम प्रविधिहरूको प्रवर्द्धन गर्ने ।

- उन्नत तथा नविनतम प्रविधि प्रवर्द्धन सम्बन्धी आचार संहिता तयार गरी लागु गर्ने ।

नीति १.४ रोगकिराहरूको प्रभावकारी रूपमा रोकथाम तथा नियन्त्रण गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- नियमित रूपमा सर्भेसर्भिलेन्स गरी रोगकिराहरूको प्रकोपको अवस्था पहिचान गर्ने ।
- रोगकिराहरूको प्रकोप नभएको स्थानमा फैलावट रोक्ने ।
- रोगकिराहरूको प्रकोप भएको स्थानमा आवश्यक एकिकृत शत्रु जीव व्यवस्थापन गर्ने ।
- असल कृषि अभ्यास, प्रांगारिक खेती, बिषादी न्यूनीकरण आदिको मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने र नियमित अनुगमन गर्ने।

ख. पशुपन्छी विकास क्षेत्र

नीति १.१ नश्ल सुधार

पशुपन्छीजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिका लागि स्थानीय जातका पशुपन्छीहरूमा उन्नत तथा वर्णशंकर नश्लका फ्रोजन सिमेन तथा भाले पशुपन्छी प्रयोग गरी नश्ल सुधार गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- उन्नत तथा वर्णशंकर नश्लका वीउ पशुपन्छी वितरण: स्थानीय नश्लका गाईभैंसी, बाख्रा आदिको नश्ल सुधारका लागि स्थान सुहाउंदो उन्नत तथा वर्णशंकर जातका वीउ, पशुपन्छी आदि वितरण गर्ने।
- कृत्रिम गर्भाधान सेवा: गाईभैंसीमा उन्नत तथा वर्णशंकर जातका फ्रोजन सिमेन प्रयोग गरी तोकिएको दस्तुर लिई कृत्रिम गर्भाधान सेवा उपलब्ध गराउने । व्यवसायिक गाईभैंसी फार्महरूमा वाच्छी उत्पादन सुनिश्चित हुने सेक्स सिमेनको प्रयोगमा जोड दिने ।
- कृत्रिम गर्भाधान सेवा सञ्चालनको लागि आवश्यक पर्ने लिक्विड नाईट्रोजन तथा यन्त्र उपकरणहरू उपलब्ध गराउने ।

नीति १.२ पशुपन्छी आहरा व्यवस्थापन

पशुपन्छीपालन पकेट क्षेत्रहरूमा वैज्ञानिक तवरका आहरा व्यवस्थापन प्रणालीहरू लागु गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- हिंडे वर्षे तथा वहुवर्षे घांस विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- वाहै महिना हरियो घांस उत्पादन गर्ने प्रविधि कार्यान्वयनमा ल्याउने।
- वैज्ञानिक विधिको प्रयोग गरी सन्तुलित तथा गुणस्तरीय दाना तयार गर्ने विधिहरू प्रदर्शन गर्ने ।

- हे साईलेज तयारी तथा खुराकको उचित संरक्षण र भण्डारणका वारेमा प्रदर्शन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

नीति १.३ पशु स्वास्थ्य सेवा: पशुपन्छीका विभिन्न प्रकारका रोगहरूको निदान, प्राथमिक उपचार तथा रोगको रोकथाम र नियन्त्रण कार्यलाई प्राथमिकता दिईनेछ ।

रणनीतिहरू

पशु स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गत देहाय वमोजिमका सेवाहरू उपलब्ध गराउने:

- मेडिकल सर्जिकल तथा गाईनाकोलोजिकल उपचार
- प्रयोगशाला परीक्षण गोबर रगत पिशाव दुध आदिको जाच गर्ने
- आन्तरिक तथा बाह्यपरजिवि उपचार
- वन्ध्याकरण सेवा
- रोगको रोकथामका लागि नियमित खोप सेवा
- व्यवसायीक पकेट क्षेत्रहरूमा महामारीजन्य रोगहरू जस्तै खोरेत, भ्यागुते चरचरे, पि.पि.आर. लम्पी आदि रोग विरुद्ध अनिवार्य खोप सेवा सञ्चालन गर्ने ।

नीति १.४ सेवा शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था

रोग निदान तथा प्राथमिक उपचार र कृत्रिम गर्भाधान सेवा प्रदान गर्दा तोकिए वमोजिमको राजश्व रकम लिई सेवा प्रवाह गरिनेछ।

रणनीतिहरू

पशुपन्छीको रोग निदान तथा नियमित उपचार सेवा उपलब्ध गराए वापत देहाय वमोजिमको राजश्व शुल्क निर्धारण गर्ने:

- पशुपन्छी उपचारका लागि नाम दर्ता
- प्राथमिक उपचार
- माईनर सर्जिकल तथा गाईनाकोलोजिकल उपचार
- रोग निदानका लाग नमुना परीक्षण
- पोष्टमार्टम परीक्षण

उपरोक्त वमोजिमका सेवाहरू उपलब्ध गराउंदा लाग्ने राजश्व रकमका वारेमा एक निर्दिशका तयार पारी कार्यापालिकाबाट पारीत गराई लागु गर्ने ।

नीति १.५ महामारीजन्य रोगहरूको रोकथाम तथा नियन्त्रण यस कार्यमा संघ र प्रदेशसंग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरिने छ ।

रणनीतिहरू

- राष्ट्रिय महत्वका प्रमुख रोगहरूको रोकथाम तथा नियन्त्रणमा संघ र प्रदेशसंग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- नगर पशु सेवा शाखामा उपलब्ध नभएको विशिष्टकृत सेवाहरू भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र वा केन्द्रीय रिफरल पशु चिकित्सालय त्रिपुरेश्वरमा सिफारिस गर्ने ।

नीति १.६ पशु स्वास्थ्य तथा पशु वाङ्गोपन निवारण शिविर संचालन

पशु सेवा सम्बन्धी विविध समस्याहरूको स्थलगत उपचारका लागि वडा स्तरमा एक दिने निःशुल्क पशु स्वास्थ्य तथा पशु वाङ्गोपन शिविर संचालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- वडा कार्यालयहरूको समन्वयमा निःशुल्क पशु स्वास्थ्य तथा पशु वाङ्गोपन निवारण शिविरहरू सञ्चालन गर्ने ।

उद्देश्य २ आधुनिकीकरण, विविधिकरण र ब्यबसायीकरण मार्फत संभावना र अवसरहरूका आधारमा कृषि क्षेत्रको दीगो विकास गर्ने ।

क.कृषि विकास क्षेत्र

नीति २.१ कृषि उत्पादनको संभाव्यता तथा प्राथमिकताका आधारमा आधुनिक प्रविधिहरू अवलम्बन गरि ब्यबसायीकरणमा जोड दिईनेछ ।

रणनीतिहरू

- वडाको संभाव्यता तथा कृषकहरूको प्राथमिकता अनुसार विद्यमान कृषि प्रणालीको स्तरोन्नती गर्ने।
- कृषि क्षेत्रमा आधुनिक किसिमका औजार उपकरणहरूको प्रयोगमा प्रोत्साहन गर्ने ।
- कृषि उत्पादनमा सहकार्य साझेदारी मार्फत स्तरोन्नती (**Upscaling**) गर्ने ।
- उत्पादनमा आधारित अनुदान सहूलियतको प्रवन्ध मिलाउने

नीति २.२ बाली तथा उत्पादनको विविधिकरण मार्फत कृषि व्यवसाय सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- रैथाने बालीको संरक्षण, सम्बर्धन र विविधिकरण गर्ने ।

- उन्नत तथा नवितम जातका खाद्यान्न, फलफूल तथा तरकारी बाली स्थानको संभाव्यता तथा प्राविधिक सिफारिस अनुसार भित्र्याउने ।
- वडाको संभाव्यता र कृषकको अभिरुची वमोजिम उत्पादनमा बिबिधीकरण गर्ने ।

नीति २.३ किसानको उपजलाई बिक्री वितरणमा प्रोत्साहन गरी खाद्य कोष मार्फत खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको प्रत्याभूति दिईनेछ।

रणनीतिहरू

- स्थानीय स्तरमा कृषि उपज व्यवस्थापनका लागि कृषि उपज व्यवस्थापन समन्वय समिति गठन गर्ने ।
- कृषि उपज व्यवस्थापन समन्वय समितिको सिफारिसमा नगरपालिकाले विशिष्टकृत उत्पादनको न्युनतम समर्थन मुल्य तोक्ने ।
- कृषि उपज तथा खाद्य पदार्थ संचय गर्न कोल्ड स्टोर तथा खाद्य गोदाम उपयोगका लागि सुविधा प्रदान गर्ने ।

ख पशुपन्छी विकास क्षेत्र

नीति २.१ निर्वाहमुखी पशुपन्छीपालन

स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुने श्रोत साधनहरूको उपयोग गरी पशुपन्छीपालन गरिँदै आएको पेशालाई यथावत रूपमा सञ्चालन गर्न दिई निर्वाहमुखी पशुपन्छीपालन व्यवसायलाई सुदृढ तुल्याईनेछ ।

रणनीतिहरू

- पशुपन्छीपालनका आधारभूत आवश्यकताहरू जस्तै गोठखोरको व्यवस्था, सन्तुलित आहरा, परजीवि नियन्त्रण, रोग विरुद्ध खोप सेवा तथा जैविक सुरक्षाका उपायहरू र प्राविधिक परामर्श सेवाहरू उपलब्ध गराउने ।
- कृत्रिम गर्भाधान सेवा लगायतका अन्य प्राथमिक उपचार सेवाहरू तोकिएको दस्तुर लिई उपलब्ध गराउने ।
- एकल महिला, दलित, जनजाति तथा पिछडिएका र विपन्न कृषकको जीविकोपार्जनका लागि आय आर्जनको श्रोतका रूपमा पशुपन्छीपालन व्यवसायमा संलग्न गराईने ।
- स्थानीय जातका शाकिनी, घाटी खुईले, प्वांख उल्टे कुखुराहरूको उचित संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिने ।
- ग्रामीण कुखुरापालनका लागि उपयुक्त ठहर गरिएका न्युहेम्पसाए, अस्टालर्प, गिरीराज तथा अन्य जातका कुखुरापालन व्यवसाय विस्तार गर्ने ।

नीति २.२ व्यवसायिक गाईभैंसीपालन

नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा प्राथमिकता एवं संभाव्यताको आधारमा व्यवसायीक गाईभैंसी फार्म स्थापना तथा सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- नगरपालिकाका संभाव्य स्थानहरूमा व्यवसायीक पशुपन्छीपालन सम्बन्धी मापदण्ड तथा आचार संहिता वनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- जर्सी र होलेस्टिन फ्रिजिएन वर्णशंकर जातको गाई र मुरा, निली, रवी जातका भैंसीहरू व्यवसायीक पालनका लागि सिफारिस गर्ने ।
- व्यवसायीक रूपमा गाईभैंसीपालन गर्दा अवलम्बन गर्नु पर्ने व्यवस्थित गोठको व्यवस्था, सन्तुलित आहरा, परजीवि नियन्त्रण, रोग विरुद्ध खोप सेवा जस्ता आधारभूत कार्यहरू र जैविक सुरक्षाका विधि तथा प्राविधिक परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने ।
- कृत्रिम गर्भाधान लगायत अन्य आवश्यक प्राथमिक उपचार सेवाहरू तोकिएको दस्तुर लिई उपलब्ध गराउने ।
- दुध उत्पादनलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्धन गर्न विभिन्न प्रकारका प्रविधियुक्त उपकरणहरू सहुलियत दरमा उपलब्ध गराउने।
- उत्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान कार्यविधि वनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

नीति २.३ व्यवसायीक बाख्रापालन

वनजङ्गल तथा चनरक्षेत्रको पहुंच भएको संभाव्य स्थानहरूको पहिचान गरी व्यवसायीक बाख्रापालनको पकेट क्षेत्रहरू निर्धारण गरिने छ ।

रणनीतिहरू

- नगरपालिकाका एवं नागार्जुन शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्ज मध्यवर्ति क्षेत्रहरूमा व्यवसायीक बाख्रापालन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- व्यवसायीक बाख्रापालन गर्न आवश्यक पर्ने मापदण्ड तथा आचार संहिता वनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- स्थानीय जातका खरी बाख्रा एवं वोयर जातका वर्णशंकर बाख्राहरू पालन गरिएको स्थानहरूमा व्यवसायीक बाख्रापालनको पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी आयोजनाका रूपमा सञ्चालन गर्ने ।

- व्यवस्थित खोरको व्यवस्था, सन्तुलित आहरा, परजीवि नियन्त्रण, रोग विरुद्ध खोप सेवा जस्ता आधारभूत कार्यहरू र जैविक सुरक्षाका विधि तथा प्राविधिक परामर्श सेवाहरू उपलब्ध गराईने।
- रोग निदान तथा प्राथमिक उपचारका सेवाहरू नगर पशु सेवा शाखा/पशु चिकित्सालयबाट उपलब्ध गराईने।

नीति २.४ व्यवसायीक कुखुरापालन

व्यवसायीक कुखुरापालनका लागि संभाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान गरी व्यवसायीक फर्महरूको स्थापना तथा सञ्चालन गरिने छ।

रणनीतिहरू

- व्यवसायीक कुखुरापालनको लागि आवश्यक पर्ने मापदण्ड तथा आचार संहिताहरू बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने।
- व्यवसायीक कुखुरापालन अन्तर्गत ब्रोईलर कुखुरा पालन, लेयर्स कुखुरा पालन, चल्ला उत्पादन गर्ने प्यारेन्ट फार्म आदिको स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने कार्यका लागि वडा कार्यालयको स्वीकृतिमा सञ्चालन गर्ने।
- व्यवसायीक कुखुरापालन गर्दा अवलम्बन गर्नु पर्ने जैविक सुरक्षाका उपायहरू कडाईका साथ पालना गर्न लगाउने।
- गुणस्तरहीन चल्ला, दाना, अण्डा, मासु विक्रि वितरण गर्नेलाई प्रचलित कानून वमोजिम कार्वाही गर्ने।

नीति २.५ माछापालन

भौगोलिक तथा वातावरणीय दृष्टिकोणबाट पालन गर्न उपयुक्त माछाका जातहरू व्यवसायीक पालनका लागि सिफारिस गरिने छ।

रणनीतिहरू

- भौगोलिक तथा वातावरणीय दृष्टिकोणबाट पालन गर्न उपयुक्त रोहु, नैनी, कमन कार्प, रेन्वो ट्राउट लगायत माछाका विभिन्न जातहरू व्यवसायीक पालनका लागि सिफारिस गर्ने।

नीति २.६ उच्च मुल्यका पशुपन्छीपालन

संभाव्य स्थानहरूको पहिचान गरी कालिज, लुईचे, वट्टाई, लौकाट, टर्की, अस्ट्रिच लगायत शाकिनी जातका कुखुरा, परेवा, हांस र विभिन्न लोपुन्मुख प्रजातीका पशुपन्छीहरू पालन गर्न अनुमती दिईनेछ। उच्च मुल्यका पशुपन्छीहरूको श्रोत केन्द्र स्थापना गरिनेछ।

रणनीतिहरू

- राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु विभागसंग प्रत्यक्ष सरोकार रहने विषयका पशुपन्छीहरू संबन्धित क्षेत्रको ऐन कानूनको परिधि भित्र रही व्यवसाय स्थापना तथा सञ्चालन गर्न सहजीकरण गर्ने ।
- उच्च मुल्यका पशुपन्छीहरूबाट उत्पादन हुने अण्डा, मासु तथा चल्लाहरूको उपयुक्त बजार सञ्जाल निर्माणबाट एग्रोईकोटुरिज्मको समेत विकास हुने भएकोले संभाव्य स्थानहरूमा पार्क तथा रिसोर्ट सञ्चालन गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- प्राकृतिक वातावरणमा पालन गर्न सकिने पन्छीपालन व्यवसायलाई अर्गानिक फार्मिङ्गका रूपमा स्थापना गर्न जोड दिने।
- प्रचलित कानून वमोजिम अनुमति प्राप्त उच्च मुल्यका पशुपन्छीहरूको श्रोत केन्द्र स्थापना गर्न निर्देशिका तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

नीति २.७ आधुनिक गोठ तथा खोर व्यवस्थापन, प्रजनन पद्धति सन्तुलित आहार तथा यन्त्र उपकरणहरूको प्रयोगमा सहूलियत सुविधाहरू दिईनेछ ।

- गाईभैंसी तथा बाख्रपालनका लागि आधुनिक र व्यवस्थित गोठ तथा खोर निर्माण र सुधार गर्न सहूलियत अनुदान प्रदान गर्ने ।
- सहूलियत अनुदानमा काउ म्याट, दुध दुहुने मेशिन, मिल्क क्यान लगायतका आधुनिक यन्त्र उपकरणहरू वितरण गर्ने ।
- सन्तुलित दाना तयार गर्न आवश्यक पर्ने ग्राईन्डर मिक्स्चर खरिदमा सहूलियत अनुदान सुविधा प्रदान गर्ने ।

नीति २.८ दुध तथा दुधजन्य पदार्थको विविधिकरण गरी प्रशोधित दुध दही घिउ पनि खुवा मिठाई आदि तयार गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- दुधको संकलन प्रशोधन तथा विविधिकरणका लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न मेशिनरी उपकरणहरू सहूलियत अनुदानमा उपलब्ध गराउने ।

नीति २.९ मासु तथा मासुजन्य पदार्थको उत्पादन र विविधिकरणका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- मासु उत्पादन, प्रशोधन तथा विविधिकरणका लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न मेशिनरी उपकरणहरू सहूलियत अनुदानमा उपलब्ध गराउने ।

- मासु उपादन, प्रशोधन तथा विविधिकरणमा आवद्ध हुने उद्यमी तथा व्यवसायीहरूलाई तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
- मापदण्ड पुरा नभएका मासु पसलहरूको अनुगमन गरी स्तरोन्नतिका लागि निर्देशन वा कारवाही गर्ने ।

नीति २.१० डेरी तथा मासु पसल व्यवसायलाई प्रवर्धन गरी स्तरोन्नति गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- डेरी तथा मासु पसलहरूको स्तरोन्नतिका लागि आवश्यक पर्ने मापदण्डहरू बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- दुध उपादन, प्रशोधन तथा विविधिकरणमा आवद्ध हुने उद्यमी तथा व्यवसायीहरूलाई तालिमको व्यवस्था गर्ने ।
- मापदण्ड पुरा नभएका डेरी पसलहरूको अनुगमन गरी स्तरोन्नतिका लागि निर्देशन वा कारवाही गर्ने ।

नीति २.११ खाद्य तथा पोषण सुरक्षाका लागि स्वस्थ पशुपन्छीजन्य पदार्थहरूको विक्रिवितरण प्रणालीको उचित प्रवर्धन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- दुध मासु तथा अण्डाको स्वच्छता र स्वस्थता मापन गर्ने विधिहरू लागु गर्न वजार अनुगमनलाई प्रभावकारीरूपमा सञ्चालन गर्ने ।
- स्थानीय हाट वजार अनुगमनको निर्देशिका तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

नीति २.१२ खाद्य तथा पोषण सुरक्षाका लागि प्रति व्यक्ति प्रति वर्षको दुध मासु तथा अण्डाको उपलब्धतामा वृद्धि ल्याउने अभियानहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- वर्तमान अवस्थामा नगरपालिकाको प्रति व्यक्ति प्रति वर्षको दुध मासु तथा अण्डाको उपलब्धताको अवस्था एकिन गरी प्रति व्यक्ति प्रति वर्षको दुध मासु तथा अण्डाको उपभोग दरमा वृद्धि ल्याउने ।
- दुध मासु र अण्डाको खपत बढाउन जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- दुध मासु र अण्डाको उपभोगका वारेमा सूचना सामग्रीहरू तयार पारी अभियानमुखी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

उद्देश्य ३ स्थानीय श्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गरी कृषि तथा पशुपन्छीजन्य वस्तुहरूको उत्पादनलाई प्रभावकारी तुल्याउने ।

कृषि विकास क्षेत्र

नीति ३.१ जमिनको उपयोगमा आधारित प्रोत्साहन सुविधा दिईनेछ ।

रणनीतिहरू

- आफ्नै स्वामित्वको जग्गामा कृषि व्यवसाय गर्ने कृषक तथा व्यवसायीलाई प्रोत्साहन सुविधा प्रदान गर्ने ।
- भाडाको जमिन उपयोग गरी कृषि व्यवसाय गर्ने कृषक तथा व्यवसायीलाई भाडामा सहूलियत सुविधा उपलब्ध गराउने ।

नीति ३.२ कृषियोग्य भूमिको पहिचान सहित कृषि पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- कृषि बालीको संभाव्य पकेट क्षेत्रहरू तोक्ने ।
- कृषि खेतीका लागि जग्गा भाडामा उपयोग गर्ने सम्बन्धी करार (**Contract Farming**) वा सहकारी खेती गर्ने ।
- बाँझो, सार्वजनिक जग्गा, नदी, खोला किनारका जग्गाहरूलाई नगरपालिकाले तथ्याँक संकलन एवं सूचीकरण गरी सामूहिक खेती एबम् करार खेती (**Contract Farming**) गर्ने ।

नीति ३.३ भौतिक पूर्वाधार तथा प्राथमिकताका आधारमा उपयुक्त कृषि व्यवसाय सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- जमिनको अभाव तथा जनघनत्व बढी भएको आवास क्षेत्रमा कौशी, करेसावारी र पुष्प खेती प्रवर्धन गर्ने ।
- खेतीयोग्य जमिन र मध्यम जनघनत्व भएको स्थानमा तरकारी वाली र फलपूल उत्पादनमा प्रोत्साहन गर्ने ।
- खेतीयोग्य जमिन उपयुक्त भएको र कम जनघनत्व भएको स्थानमा खाद्यान्न वालीलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

नीति ३.४ कृषि व्यवसाय सम्बन्धित अध्ययन अनुसन्धानका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- प्राकृतिक स्रोत साधनको समुचित उपयोग गरी तुलनात्मक लाभको आधारमा कृषि बाली उत्पादनमा सहजिकरण गर्ने ।
- माटोको उर्बरा शक्तिको अनुसन्धानमा सहकार्य गर्ने, कृषि कलेज र बिद्यालयका बिद्यार्थीलाई अन्वेषण तथा शोधकर्त गर्न अवसर तथा सहूलियत प्रदान गर्ने ।

ख पशुपन्धी विकास क्षेत्र

नीति ४.१ गाईभैंसी बाख्रा तथा कुखुरापालनको पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी व्यवसायिक पशुपन्धीपालन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।

रणनीतिहरू

- पशुपन्धीपालन क्षमताका आधारमा साना मझौला र ठूला किसानको वर्गिकरण गरी व्यवसायिक फार्महरू सञ्चालन गर्ने ।

नीति ४.२ वडाहरूको प्राथमिकताका तथा कृषकका अभिरुचीका आधारमा स्थानीय श्रोत र साधनको अधिकतम उपयोग गरी पशुपन्धीपालन व्यवसाय सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- स्थानीय पशुपन्धीका जातहरूको वंश सुधार एवं विस्तार गरी श्रोत केन्द्रका रूपमा विकास गर्ने।

नीति ४.३ स्थानीय स्तरमा उपलब्ध सामग्रीहरू प्रयोग गरी गोठ खोरको निर्माण तथा सन्तुलित दाना तयार पार्ने तरिकाहरू प्रदर्शन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- आयातित दाना तथा पशु आहरा सामग्रीहरूको प्रयोग भन्दा स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुने कच्चा पदार्थहरू उपयोग गरी सन्तुलित खुराक बनाउन लगाउने।

उद्देश्य ४ कृषि तथा पशुपन्धीपालन व्यवसाय सम्बन्धित उद्यमशीलताको विकास गरी रोजगारी, आयआर्जन तथा जीविकोपार्जनमा टेवा पुऱ्याउने ।

नीति ४.१ किसान बर्गीकरण, किसान कार्ड एबम् किसान अधिकार संरक्षण गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- किसान सूचीकरण एबम् किसान बर्गीकरणका लागि किसान कार्ड बितरण गर्ने र किसान कार्ड मार्फत किसानले पाउने सेवा, सहुलियतलाई डिजिटलाईजेसन गर्ने ।
- किसानको सामाजिक सुरक्षा (बैंक खाता, बिमा, स्वास्थ्य बिमा, किसान परिचय पत्र, किसान क्रेडिट कार्ड आदि) को व्यवस्थापन गर्ने ।
- रोजगारी प्रवर्द्धन गर्नको लागि किसान कल्याण कोष स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने ।

- किसानको लागि सहुलियत बैंकिंग कारोबार कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

नीति ४.२ श्रमजीवि किसान तथा साना किसानको अनुदान, सहुलियत तथा सेवा सुबिधामा पहुँच बढाईनेछ।

रणनीतिहरू

- श्रमजीवी किसानले पाउने न्यूनतम पारिश्रमिक तोक्ने ।
- श्रमजीवी तथा साना किसानलाई भाडा, करार, सामुहिक खेतीमा सेवा सुबिधाको पहुँच पुऱ्याउने।
- वर्गीकरणका आधारमा श्रमजीवी तथा साना किसानलाई खेती गर्न अनुदान लगायत सेवा सुबिधामा सहुलियत प्रदान गर्ने।

नीति ४.३ रोजगार प्रबर्धन, युवा स्वरोजगार अवसर तथा कृषि तथा पशुपालन ब्यवसाय प्रबर्धन सम्बन्धी क्षमता बिकास गर्ने ।

रणनीतिहरू

- बिद्यालयमा कृषि तथा पशुपालन शिक्षा सन्चालन तथा बिद्यालय कृषि आय आर्जन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- युबालाई कृषि व्यवसायमा आकर्षण गराउन आवश्यकता अनुसार आर्थिक तथा प्राविधिक सहुलियत प्रदान गर्ने ।
- सिप बिकास र रोजगार प्रबर्धनको लागि कृषि नबप्रबर्तन केन्द्र स्थापना तथा सन्चालन गर्ने ।
- कृषि तथा पशुपन्छीपालनका नविनतम प्रविधि सम्बन्धी शीपमूलक तालिम सञ्चालनका लागि तालिम केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।

नीति ४.४ समन्वय र सहकार्य गरी उद्यमशीलताको बिकास गर्ने

रणनीतिहरू

- कृषिजन्य उत्पादन र सेवालाई व्यावसायीकरण गर्ने कार्यमा संलग्न कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरूलाई कार्यक्रममा सक्रिय बनाउने ।
- कृषक उद्यमी तथा व्यवसायीहरूलाई सेवा प्रदायक निकायहरूबीच आपसि समन्वय र सहकार्य गराई उद्यमशीलता बिकास प्रणालीमा आबद्ध गर्ने ।

उद्देश्य ५ कृषि तथा पशुपन्छी बिकासका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा मानव संशाधनको बिकास, ब्यवस्थान र परिचालन गर्ने ।

नीति ५.१ नगरपालिकामा एकिकृत कृषि तथा पशु सेवा महाशाखा स्थापना गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- एकिकृत कृषि तथा पशु सेवा महाशाखा अन्तर्गत कृषि विकास शाखा र नगर पशु चिकित्सालय सञ्चालन गर्ने ।
- कृषि विकास शाखा र नगर पशु चिकित्सालय सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने भौतिक संरचना तथा मानवसंसाधनको व्यवस्था गर्ने ।
- पशुपन्धी क्षेत्रको सेवा प्रदानका लागि कार्यालय कक्ष, योजना, डिस्पेन्सरी, पशु उपचार कक्ष, प्रयोगशाला, तालिम कक्ष तथा सेवाग्राही प्रतिक्षालय सहितको एक नगरपालिका स्तरीय पशु चिकित्सालय स्थापना गरि सञ्चालनमा ल्याउने।

नीति ५.२ वडा स्तरमा कृषि तथा पशु सेवा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न एक कृषि एक पशुसेवा प्राविधिक नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- भौगोलिक अवस्था र जनसंख्याको आधारमा संभाव्यता हेरी एक वडा एक कृषि र एक पशुसेवा प्राविधिक जनशक्ति व्यवस्था गर्ने ।

नीति ५.३ नगरपालिका तथा वडा स्तरका प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता विकास गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- प्राविधिक जनशक्तिको क्षमता विकासका लागि नविनतम प्रविधिका वारेमा अध्ययन तालिम तथा स्थलगत भ्रमणको प्रवन्ध मिलाई क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य ६ कृषि तथा पशुपन्धीजन्य उद्योग तथा व्यवसायहरूको स्थापना र प्रवर्धन गर्ने।

नीति ६.१ नगरपालिकाका तथा वडा कार्यालयहरूमा अनिवार्य रूपमा पशुपन्धीजन्य फर्म तथा उद्योग व्यवसायको अभिलेखिकरण, दर्ता र नविकरण गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- कृषिजन्य उद्योग, वधस्थल, मिटमार्ट, मासु पसल तथा दुग्ध प्रशोधन केन्द्र स्थापना र सञ्चालनका लागि संभाव्यता अध्ययन गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- साना उद्योगको स्थापना गर्ने किसिमले अदुवा प्रशोधन, फलफूल प्रशोधन, जुस, जाम, अचार, मसलाका उद्योगहरू स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने ।
- नगरका विभिन्न स्थानमा सञ्चालनमा रहेका कृषिजन्य उद्योग, डेरी पसल, मासु पसल, भेटेरिनरी औषधि पसल, दाना उद्योग, भेटेरिनरी क्लिनिक तथा पेट् सपहरूको नियमित अनुगमन गर्ने।

- घरेलु तथा कम्पनी रजिष्ट्रार कार्यालयमा दर्ता नविकरण गर्नु पर्ने प्रकृतिका फर्म तथा व्यवसायहरूको वडा कार्यालयबाट सिफारिस उपलवध गराउने ।

नीति ६.२ कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उद्योग तथा व्यवसायहरू स्थापना तथा प्रवर्धनका कार्यहरू सञ्चालनका लागि मापदण्ड तयार गरी लागु गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- तोकिएको मापदण्ड पुरा गरी स्थापना तथा सञ्चालन भएका उद्योग फर्म तथा व्यवसायहरू प्रवर्धनका लागि गुणस्तर स्टिकरको व्यवस्था गर्ने ।
- मापदण्ड पुरा नगरी सञ्चालन भएका उद्योग फर्म व्यवसायहरूले अनिवार्य रूपमा नीति कार्यान्वयनमा आएको ६ महिना भित्र आवश्यक प्रकृया पुरा गरी सञ्चालन गर्नु पर्ने ।

नीति ६.३ नगर उपप्रमुखको संयोजकत्वमा कृषि तथा पशु सेवा शाखा, प्रशासन शाखा, नगर प्रहरी र सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञ सहितको एक अनुगमन संयन्त्र निर्माण गरी नियमित वजार अनुगमन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- नगरपालिकाको वजार अनुगमन निर्देशिका २०७५ लाई संशोधन गरी कृषि र पशुसेवा क्षेत्रको स्पष्ट व्यवस्था हुने गरी निर्देशिका परिमार्जन गर्ने ।

उद्देश्य ७ कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनको सहज विक्रिवितरणका लागि कृषि तथा पशुपन्छी हाट वजार सञ्चालन गर्ने ।

नीति ७.१ स्थानीय स्तरमा उत्पादित कृषि तथा पशुपन्छी तथा पशुपन्छीजन्य उपजहरूको समुचित विक्रि वितरण तथा आपुर्तिका लागि उपयुक्त स्थानहरूको पहिचान गरी कृषि उत्पादन तथा पशुपन्छी संकलन केन्द्र एवं हाट वजारको स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- प्रत्येक वडाहरूमा संकलन केन्द्र तथा कृषि हाट वजार स्थापना र सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने पूर्वाधारहरू निर्माणका लागि लगत अनुमान सहितको डिपिआर तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।

- स्थानीय कृषि उपज तथा पशुपन्छी, चल्ला, दाना, अण्डा, मासु आदिको विक्रि वितरणका लागि प्रत्येक वार फरक फरक स्थानमा हाटवजार सञ्चालन गर्ने ।

नीति ७.२ स्थानीय कृषि हाट वजारको नगरपालिका सम्यन्त्रबाट नियमित अनुगमन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- हाट वजारको स्थल निर्माण तथा सञ्चालनको लागि प्राविधिक विशेषज्ञ सम्मिलित हाट वजार निर्माण तथा अनुगमन सयन्त्र गठन र नियमित अनुगमन गर्ने।
- वजारमा विक्रिवितरण भई रहेका वस्तुहरूको मुल्य सूची सहितको सूचनाहरू अनिवार्य रूपमा राख्न लगाउने ।

नीति ७.३ कृषि तथा पशुपन्छीजन्य पदार्थको उत्पादन देखि विक्रिवितरण स्थल सम्मको वजार सञ्जाल तयार गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- कृषि तथा पशुपन्छीजन्य वजार सञ्चालनका लागि चाहिने भौतिक पूर्वाधार जस्तै: सडक, बिद्युत, संचार, खानेपानी, शौचालय, प्रतिक्षालय आदिको व्यवस्थापन गर्ने ।
- ग्रामीण क्षेत्रमा उत्पादित कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनको उचित सञ्चय र भण्डारणको व्यवस्था मिलाउने ।
- कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनहरूको सुरक्षित ढुवानीका लागि कृषि एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने ।

उद्देश्य ८ सांस्कृतिक तथा जैविक विविधताको पहिचान, वातावरणको संरक्षण र सम्बर्धन गर्दै कृषि पर्यटनको प्रवर्धन गर्ने ।

नीति ८.१ जैविक विविधताको संरक्षण र सदुपयोग गरी कृषि पर्यटनको प्रवर्धन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- नागार्जुन शिवपुरी राष्ट्रिय निकुञ्ज मध्यवर्ती क्षेत्रको कार्यक्रमहरूमा नगरपालिकाले समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- प्राकृतिक श्रोतको व्यवस्थापन तथा वातावरण संरक्षण र सम्बर्धन गर्ने ।
- पशुपन्छीहरूमा प्रयोग हुने हर्मोन, एन्टिबायोटिक्स र अन्य अवशेषजन्य औषधि र विषादीहरूको उपयोगमा नियमन गरी वातावरण तथा जनस्वास्थ्यमा पर्ने नकारात्मक असरलाई न्यूनिकरण गर्ने।
- जैविक विषादीहरूको प्रयोगमा जोड दिईने ।

नीति ८.२ नमुना कृषि पर्यटन क्षेत्र तोक्ने र मापदण्ड तयार गरी नमूनाको रूपमा सञ्चालन गरिनेछ।

रणनीतिहरू

- सम्भावना अध्ययन गरी नमुना कृषि पर्यटन क्षेत्र तोक्ने ।
- नमुना कृषि तथा पशुपन्छी फार्मका मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने ।
- नमुना कृषि तथा पशुपन्छी फार्मको प्रदर्शन गरी पुरष्कृत गर्ने, स्थानीय स्तरमा कृषि मेलाको आयोजना गर्ने ।

नीति ८.३ संभाव्य स्थानहरूमा अर्गानिक उत्पादन र होम स्टे कार्यक्रम अभियानका रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- नमुना कृषि पर्यटन क्षेत्रको अध्ययन विश्लेषण गरी प्राङ्गारिक खेती र होम स्टे कार्यक्रमलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

८.४ पुष्प खेती तथा एग्रोईकोटुरिज्मका संभावना भएका वडाहरूमा नमुना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ।

- नारायणस्थान बूढानिलकण्ठ, रुद्रेश्वर मन्दिर वरपरका स्थानहरूमा पुष्प खेती तथा व्यवसाय र अन्य संभावना भएका वडाहरूमा एग्रोईकोटुरिज्मका नमुना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

८.५ कोरिडोर पार्क निर्माण कार्यको डिपिआर तयार गरी आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरिनेछ ।

- रुद्रमती र विष्णुमती खोला किनारका वडाहरूले कोरिडोर पार्क स्थापना गरी आन्तरिक पर्यटन प्रवर्धन गर्ने ।

उद्देश्य ९ कृषि सूचना तथा सञ्चारका क्षेत्रमा डिजिटलाईजेशन मार्फत सेवा प्रदायक र सेवाग्राही बीचको आपसी पहुँच वढाउने ।

नीति ९.१ कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यक्रमहरू सञ्चालन सम्बन्धी गतिविधिहरूका वारेमा नियमित रूपमा जानकारी गराउन डिस्प्ले बोर्डको व्यवस्था गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- कृषि तथा पशु सेवाका वार्षिक कार्यक्रमहरूको मासिक तथा चौमासिक प्रगतिहरू पूर्णरूपमा कम्प्युटराईज गरी वेवसाईटमा राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- कृषि तथा पशुपन्छी विकास महाशाखाले जारी गरेका सवै प्रकारका विज्ञापन तथा प्रस्ताव आह्वान सम्बन्धी सूचनाहरू डिस्प्ले बोर्डमा राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।

नीति ९.२ कृषि तथा पशु सेवा सम्बन्धी सेवाग्राहीले थाहा पाउनु पर्ने विषयहरूका वारेमा डिजिटल सूचना बोर्डको व्यवस्था गरी सुसुचित गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- नगरपालिका र वडा कार्यालयहरूमा सेवा सम्बन्धी सेवा ग्राहीले पेश गर्नु पर्ने कागजातहरू सेवा लिए वापतको राजश्व शुल्क फोकल व्यक्ति लगायतका विस्तृत विवरणहरू सहितको सूचना बोर्ड तयार गरी सर्वसाधारणले देख्ने गरी राख्ने ।

नीति १.३ रोग किराको प्रकोप तथा महामारीजन्य रोगको प्रकोप भएको अवस्थामा छिटो माध्यमबाट पूर्वसूचना प्राप्त गर्ने प्रकृयाको शुरुवात गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- रोग किराको समस्या तथा पशुपन्छीमा संक्रामक रोगहरूको महामारी देखा परेमा यथासंभव छिटो माध्यमबाट सम्बन्धित निकायमा जानकारी गराउने ।
- मासिक रूपमा वालीनालीको स्थिति तथा पशुपन्छी रोगको ईपिडेमियोलोजिकल रिपोर्ट तयार गरी प्रदेश मातहतको कृषि ज्ञान केन्द्र र भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा पठाउने।

उद्देश्य १० कृषि तथा पशुपन्छी विकास क्षेत्र सम्बन्धित विविध उद्देश्यहरू

नीति १०.१ कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उद्योगहरू सञ्चालन गर्न संघीय कानूनको परिधिमा रही नीजि सरकारी साझेदारी कार्यक्रमका रूपमा सञ्चालन तथा सहजीकरण गर्ने नीति रहनेछ ।

रणनीतिहरू

- नगरभित्र कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उद्योगहरूको स्थापना तथा सञ्चालन गर्न नीजि सरकारी साझेदारी कार्यक्रमलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- सरकारी नीजि साझेदारी कार्यक्रमका रूपमा स्थापना तथा सञ्चालन हुने कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उद्योगहरूले मापदण्ड तथा अचार संहिता बनाई लागु गर्ने ।

नीति १०.२ कृषि तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसाय सञ्चालनका लागि सहूलियत व्याजदरमा सरल कर्जा तथा प्रोत्साहनका लागि वीउ पूंजी कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- कृषि तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसाय सञ्चालनका लागि आवश्यक पर्ने रकम वीउ पूंजीका रूपमा एक मुष्ट उपलब्ध गराई घुम्ती कोषका रूपमा परिचलन गर्ने निर्दिशका बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- व्यक्ति वा संस्थाको नाममा प्रदान गरिने अनुदान पद्धतिलाई पूर्ण रूपमा निरुत्साहित गर्ने ।

नीति १०.३ कृषि वाली विमा व्यापक रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

रणनीतिहरू

- खाद्यान्न तरकारी तथा फलफूल विमा कार्यक्रम लागु गर्ने ।
- व्यवसायीक पशुपन्छीहरूको विमा कार्यमा प्रोत्साहन र आवश्यक सहजिकरण गर्ने ।
- उन्नत तथा वर्णशंकर जातका पशुपन्छीहरूको व्यवसाय गर्ने कृषक व्यवसायीहरूको लागि अनिवार्य पशुपन्छी विमा कार्यक्रम लागु गर्ने ।
- विमा कोष खडा गरी विमा नीतिको आधारमा थप प्रिमियम अनुदान नगरपालिकाको विमा कोषबाट प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

नीति १०.४ विपद् कोषको स्थापना तथा परिचालन गरी आकस्मिक दुर्घटना परेका वेला राहत उपलब्ध गराउने ।

रणनीतिहरू

- कृषि तथा पशुपन्छी विपद् व्यवस्थापन कोष खडा गरी सो सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी लागु गर्ने ।
- प्राकृतिक प्रकोप तथा वालीनाली तथा पशुपन्छीको आकस्मिक क्षति भएको अवस्थामा राहतको व्यवस्था गर्ने ।
- कृषकको अन्य सामाजिक सुरक्षाका बिषयहरू जस्तै: बीमा, स्वास्थ्योपचार, सन्तान शिक्षा एबम् अन्य सामाजिक कार्यमा पनि खर्च गर्न सक्ने गरी कार्यविधि बनाउने ।

नीति १०.५ प्रमुख महामारीजन्य संक्रामक रोगहरूको रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि विपद् व्यवस्थापन योजनामा समावेश गरी प्राथमिकताका प्रमुख जुनोटिक रोगहरूको रोकथाम तथा नियन्त्रण गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- स्वच्छ तथा स्वस्थ दुध, मासु तथा अण्डाको विक्रि वितरण र उपभोगका वारेमा वडा स्तरमा सचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- प्रमुख जुनेटिक रोगहरूको पहिचान, नियन्त्रण तथा रोकथामका लागि नगर पशु सेवा शाखाले संघीय तथा प्रदेश स्तरका निकायहरू संग समन्वय गर्ने ।
- छिमेकी पालिका तथा संघसंस्थाहरूसंग आवश्यक समन्वय गरी उपयुक्त कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक वजेट सहितको कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने ।

- मृत पशुपन्छी तहलगाउने प्रयोजनका लागि प्रत्येक वडाहरूमा आवश्यकता अनुसार प्रविधिमैत्री शवदाह खाडल वा वायोलोजिकल पिट(Disposal Pit) को व्यवस्था गर्ने ।

नीति १०.६ शौखिन प्रयोजनका पशुपन्छीपालन

- पाल्तु कुकुर विराला लगायत विभिन्न प्रकारका जनावरहरू जस्तै खरायो, मुसा, गिनीपिग, कछुवा, हांस, एक्वारिएममा पालन गरिने माछा, परेवा, सुगा, मैना आदि पालनका लागि व्यवसाय स्थापना र सञ्चालन गर्ने अनुमति दिईनेछ ।

रणनीतिहरू

- कुकुरपालन तथा व्यवसायीक तवरमा प्रजनन गराई विक्रि वितरण गर्ने व्यवसायीहरूले वडा कार्यालयमा रजिष्ट्रेशन (दर्ता) र नगर पशु सेवा शाखामा अनिवार्य रूपमा पञ्जिकृत गर्ने ।
- यस्ता पशुपन्छीहरूलाई घरको कम्पाउण्ड बाहिर खुल्ला सडक वा सडकको पेटी किनारामा राखी पालन तथा विक्रि वितरण गर्ने, दिशापिशाव गराउने कार्य पूर्ण रूपमा निषेध गर्ने ।
- घरपाल्तु कुकुरहरू अनिवार्य रूपमा रजिष्ट्रेशन (दर्ता) र पहिचानका लागि घांटीमा नेक कलर वा चिप्सको व्यवस्था गर्ने ।
- शौखिन प्रयोजनका लागि पालन तथा विक्रिवितरण गरिने खरायो, मुसा, गिनीपिग, कछुवा, हांस, एक्वारिएम माछा, परेवा, सुगा, मैना आदिको अनिवार्य दर्ता तथा पञ्जिकृत गर्ने ।

नीति १०.७ छाडा पशु चौपाय नियन्त्रण तथा रेविज रोग रोकथाम र नियन्त्रणका लागि विभिन्न संघसंस्थाहरूसंगको सहकार्यमा काञ्जीहाउस निर्माण, जनचेतना अभिवृद्धि, कुकुर संख्या नियन्त्रण र रेविज विरुद्ध खोप कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

रणनीतिहरू

- सडक पशु चौपाय नियन्त्रणका लागि उपयुक्त स्थानमा काञ्जी हाउस निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने।
- छाडा पशु चौपायको हकमा पशुधनी पहिचान गरी प्रचलित कानुन वमोजिम आवश्यक कारवाही गर्ने ।
- सामुदायीक र सडक कुकुरको संख्या नियन्त्रण गरी सन् २०३० सम्ममा कुकुर माध्यम भएको रेविज रोगको उन्मुलन रणनीतिलाई सघाउ पुयाउन आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- सडक तथा सामुदायीक कुकुरहरूको संख्या नियन्त्रणका लागि नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरू र संघसंस्थाहरूको साझेदारी र समन्वयमा वन्ध्याकरण शीविरको आयोजना गर्ने।

नीति १०.८ कृषि, भेटिरनरी कलेज तथा प्राविधिक शिक्षालयहरू संग आवश्यक समन्वय गरी ओ.जे.टि.तथा ईन्टर्निशिप कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछन् ।

रणनीतिहरू

- ओ.जे.टि.तथा ईन्टर्निशिप कार्यक्रममा सहभागी हुने प्रशिक्षार्थीहरूलाई नगर कृषि तथा पशु सेवा शाखाको समन्वयमा विभिन्न कृषि तथा पशुपन्छी फार्म तथा उद्योगहरूमा खटाउने।
- ओ.जे.टि.तथा ईन्टर्निशिप कार्यक्रममा सहभागी गराउने कलेज तथा प्राविधिक शिक्षालयहरू र नगरपालिका बीच समझदारी (MOU) गरी कार्यक्रममा शरीक गराउने ।

नीति १०.९ नीजि क्षेत्रमा सञ्चालित पशुवधशाला वधस्थल तथा अन्य मासु प्रशोधनमा आवद्ध हुने उद्योगहरूका सम्बन्धमा राष्ट्रिय नीतिका आधारमा स्थापना तथा सञ्चालनमा सहजिकरण गरिनेछ।

रणनीतिहरू

- नीजि क्षेत्रमा सञ्चालित पशुवधशाला वधस्थल तथा अन्य मासु प्रशोधनमा आवद्ध हुने उद्योगहरूका सम्बन्धमा नगरपालिकाले आवश्यक समन्वय र सहजिकरण गर्ने।
- डेरी तथा मासु प्रशोधन लगायत कृषि तथा पशुपन्छी उद्योग स्थापना र सञ्चालन गर्नु अघि प्रारम्भिक वातावरणीय जांच (IEE) प्रकृया पुरा गरी स्थापना र सञ्चालनका लाग सहजिकरण गर्ने।

कानुनी व्यवस्था र कार्यान्वयन

नेपालको संविधान वमोजिम स्थानीय सरकारलाई प्राप्त एकल अधिकारहरूको सफल कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारबाट जारी भएको स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य तथा अधिकार संबन्धि व्याख्या भए अनुसार कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, पशु स्वास्थ्य तथा सहकारी सम्बन्धि स्थानीय नीति कानून, मापदण्ड र योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र नियमन भनी स्पष्ट उल्लेख भएको कानूनी प्रावधान रहेको छ । स्थानीय स्तरमा कृषि तथा पशुपन्छीपालन र विकास, कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उद्योगहरूको प्रवर्द्धन, वातावरण तथा जैवीक विविधता संरक्षण र प्रवर्द्धन लगायत विविध विधाका कार्यहरू सञ्चालन गर्न स्थानीय नीति तथा रणनीतिका आधारमा तत्सम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तथा निर्देशिकाहरू तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याईने छ । बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको आर्थिक विकास महाशाखा अन्तर्गत कृषि, पशुपन्छी तथा वातावरण शाखाहरूको स्थापना भए पश्चात सम्बन्धित शाखाहरूबाट सम्पादन गरिने वार्षिक कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयनका लागि स्थानीय कृषि तथा पशुपन्छी नीतिको आवश्यकता पर्दछ । सम्बन्धित क्षेत्रका मौजुदा संघीय नीति नियमहरूसंग नवाझिने गरी स्थानीय तहका लागि वडा स्तरमा सञ्चालन गर्नु पर्ने विभिन्न कार्यक्रमहरूको लागि नयां नीतिको

निर्माण अपरिहार्य रहन्छ । कृषि तथा पशुपन्छी जन्य उत्पादन, प्रशोधन, विविधिकरण तथा वितरण प्रणाली एवं रोग महामारीको प्रकोप नियन्त्रण, खाद्य सुरक्षा एवं सम्प्रभुता, स्वच्छ र स्वस्थ वातावरण कायम राखी नगरको सौन्दर्यलाई नेपालकै एक उदाहरणीय स्थानका रूपमा रुपान्तरण गर्न कृषि तथा पशुपन्छी नीति तर्जुमा गरिएको छ । राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१, कृषि विकास रणनीति सन् २०१५, पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन २०५५, राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६ लगायत हाल निर्माण भएका संघीय नीति तथा योजनाहरूमा आधारित रही बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाले तयार पारेको कृषि तथा पशुपन्छी नीति कार्यान्वयनमा ल्याउनेछ ।

नीतिको समिक्षा तथा परिमार्जन

बूढानीलकण्ठ नगरपालिकाको कृषि तथा पशुपन्छी नीति हरेक ५ वर्षमा समय सापेक्ष समिक्षा एवं आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै लगिने छ ।

सन्दर्भ सामग्रीहरू

१. नेपालको संविधान २०७२
२. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
३. राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१
४. पन्छीपालन नीति २०६८
५. कृषि विकास रणनीति २०७२
६. राष्ट्रिय खाद्य नीति २०७६
७. राष्ट्रिय पशु प्रजनन नीति २०७८
८. राष्ट्रिय पशु स्वास्थ्य नीति २०७८
९. पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन २०५५
१०. पशु वधशाला तथा मासु जाच ऐन २०५६
११. राष्ट्रिय वातावरण नीति २०७६
१२. राष्ट्रिय कृषिवन नीति २०७६
१३. राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९
१४. पन्ध्रौं आवधिक योजना तथा दीर्घकालिन सोच २१००
१५. बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम २०८/०८१
१६. बुढानीलकण्ठ नगरपालिकाको वेभसाईट तथा प्रकाशनहरू
१७. कृषि तथा पशु सेवा शाखाको अभिलेखहरू
१८. **The Project for the assessment of earthquake disaster risk for the Kathmandu Valley of Nepal, JICA.**